

دو صورت و یک معنا

عبدالهادی حائری در نخستین رویارویی‌های اندیشه‌گران ایران به این مسئله می‌پردازد که چگونه رویه دانشی و استعماری غرب مانع توسعه دیگران شد

دو رویه تمدن غرب

نخستین فصول اثر به واکاوی دو رویه تمدنی غرب اختصاص داده شده است. نویسنده نخست به سراغ دانش و کارشناسی و یافته‌های نوین غرب در نیمه دوم سده ۱۸ و آغازین سال‌های سده ۱۹ می‌رود و نشان می‌دهد که نوآوری‌های غرب در زمینه دانش‌های گوناگون نظیر پزشکی، نجوم، دریانوردی، فیزیک، شیمی، دانش‌های نظامی و نوآندیشی در زمینه دانش تاریخ، حقوق طبیعی، شیوه‌های حکومت و دیگر مسائل سیاسی و اجتماعی چگونه یک رویه نیرومند و گسترده از تمدن غرب را تشکیل داد و مردمان دیگر در سراسر جهان از دستیابی به این حجم عظیم از تحولات بازماندند. بعد از این تصویر متعالی، نویسنده سراغ رویه دوم این تمدن گسترده، ژرف و خلاق می‌رود که با توجه به شیوه پردازش به نظر می‌رسد از اهمیت بیشتری نیز در ساختار اثر برخوردار است و آن رویه استعماری تمدن غرب است که از آن جدا ناپذیر می‌نماید. غرب تا روزگار پایانی سده ۱۸ و آغاز سده ۱۹ بر بسیاری از سرزمین‌ها چیره شده بود و از آن پس بقیه کشورهای جهان را نیز تهدید می‌کرد و توده گسترده‌ای از مردم کره زمین را به ستیز فرامی‌خواند. نیروهای استعماری همواره سرزمین‌های بیشتر و منافع گسترده‌تری را طلب می‌کردند و رویه دانشی و کارشناسی نیز در قالب امور ارتشی و نظامی به مدد آنان می‌آمد و کارایی و سودمندی خود را در این پهنه به نمایش می‌گذاشت. به این ترتیب همه مردمان جهان به طور مستقیم یا غیرمستقیم با یکی از این دو وجه تمدن غرب مواجه شدند. این برنامه‌های استعماری از واکنش و حتی حمایت اندیشمندان و نظریه‌پردازان بزرگ غربی خالی نبود. نویسنده در فصل سوم اثر به سراغ نام‌های آشنا و بزرگ حوزه اندیشه غرب می‌رود تا نشان دهد چگونه این اندیشمندان توجیهات مدنظر سیاستمداران را برای برده‌داری، استعمار و استثمار فراهم کردند و در هم‌دستی با آنان در واژگون‌سازی تاریخ به سود غرب مشارکت داشتند.

حوزه علمیه قم است. وی در ۱۳۱۲ در قم زاده شد. خانواده روحانی او تنگدست بودند و چون پدرش با نظام آموزشی جدید مخالف بود، به مدرسه نرفت و برخی از دروس را در مکتب‌خانه یا نزد پدرش آموخت اما آن‌گونه که خودش گفته، چون پدرش او را بی‌استعداد برای تحصیل علوم مذهبی می‌دانست، در یک کارگاه پارچه‌بافی به شاگردی گذاشته شد. پس از آنکه با چند نوجوان هم‌سن خودش آشنا شد، تحصیل را به صورت شبانه ادامه داد و در دانشکده معقول و منقول (الهیات) دانشگاه تهران پذیرفته شد. زمانی که تحصیل در دانشگاه را به اتمام رساند، مدتی را بیکار و سرگردان بود و سرانجام شغلی در اداره بهداشت پیدا کرد و پس از مدتی موفق شد برای ادامه تحصیل راهی دانشگاه مک‌گیل کانادا شود. متعاقب فارغ‌التحصیلی از آن دانشگاه در مقطع دکتری تدریس در دانشگاه برکلی کالیفرنیا را آغاز کرد اما پنج سال بعد و درست مدتی پس از وقوع انقلاب به ایران بازگشت و در دانشگاه فردوسی مشهد مشغول به تدریس شد. او سرانجام پس از دو سال مبارزه با بیماری سرطان خون در ۱۳۷۲ دار فانی را وداع گفت.

ستاره حسین خانی روزنامه‌نگار

«تاریخ در حالی واپسین سال‌های عصر روشنگری اروپا را می‌آموخت و به سال‌های آغازین سده نوزدهم گام می‌گذاشت که بورژوازی نوپای اروپا با انقلاب‌های اجتماعی، فکری، علمی، صنعتی و سیاسی خود برتری‌اش را به نمایش می‌گذاشت. در این هنگام بود که سراسر جهان با تمدن بورژوازی غرب که دارای دو رویه نیرومند و پرتکاپو بود و از رشد همه‌سویه نیروهای «طبقه سوم» ریشه می‌گرفت، به شیوه گریزناپذیر رویارویی شد. این دو رویه عبارت بودند از: (۱) رویه دانش و کارشناسی تمدن بورژوازی غرب، (۲) رویه استعماری تمدن بورژوازی غرب».

این آغازین خطوط دیباچه کتاب شاید تصویری که در ادامه قرار است به مخاطب عرضه شود را بازگو کند. تمدن غرب دیگر دوره مهم حیات ایرانی است که عبدالهادی حائری دو رویه برای آن شناسایی می‌کند و کوشیده است تا نخستین رویارویی ایرانیان با این دو رویه را در این اثر نسبتاً مفصل به تصویر بکشد. نویسنده پیش از ورود به واکنش اندیشمندان ایرانی به سراغ کلیت جهان اسلام در این رویارویی می‌رود و می‌کوشد نشان دهد در محدوده سرزمین‌های اسلامی چگونه و با چه ویژگی‌هایی با این دو پدیده مواجهه صورت گرفت.

درباره نویسنده

عبدالهادی حائری، نوه دختری شیخ عبدالکریم حائری، موسس

تشیع و مشروطیت در ایران

- عبدالهادی حائری
- انتشارات امیرکبیر
- ۴۲۰ صفحه
- ۱۲۰ هزار تومان

انقلاب مشروطه ایران ماحصل مجموعه‌ای از رویدادهای داخلی و تحولات سطح بین‌الملل بود. علما یکی از مهم‌ترین گروه‌هایی بودند که در به ثمر نشستن این انقلاب نقش داشتند. به ویژه آن بخش از روحانیت که می‌کوشید مشروطه‌خواهی و انقلاب را تلیف کند. هدف اصلی حائری در این کتاب آن است که واکنش رهبران مذهبی را در برابر انقلاب مشروطیت، در چارچوب فعالیت‌های مشروطه‌خواهی و نوشته‌های سیاسی مرحوم میرزا محمدحسین نائینی مورد بررسی و پژوهش قرار دهد.

تکاپوهای فراماسونگری

- عبدالهادی حائری
- انتشارات آستان
- قدس رضوی
- ۲۵۱ صفحه
- ۱۰۰ هزار تومان

فراماسونری در ایران، ترکیه، کشورهای عربی، هندوستان و اندونزی در این اثر مورد بررسی قرار گرفته است و اوضاع اجتماعی و سیاسی این سرزمین‌ها مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد. با این حال این کتاب در مقایسه با سایر آثار وی از عمق کمتری برخوردار است و شاید دلیل آن انتشار زودهنگام اثر به دلیل بیماری نویسنده بود.

ایران و جهان اسلام

- عبدالهادی حائری
- انتشارات آستان
- قدس رضوی
- ۲۷۲ صفحه
- ۱۴ هزار تومان

بحث درباره جنبش‌های نوین اسلامی در ایران به صورت آکادمیک بسیار نوظهور و بیشتر از آن چه در گذشته و حتی به تازگی نوشته شده، تحت تاثیر علائق فکری و سیاسی بوده است. این اثر یکی از نخستین کتاب‌هایی است که بعد از آثار عنایت به طور تخصصی به سراغ جنبش‌ها رفته است. کتاب مجموعه‌ای از پژوهش‌هایی است که در سال‌های ۱۳۶۳-۱۳۵۰ در مجله‌ها و نشریه‌های پژوهشی ایران، آلمان، بلژیک و هنگ‌کنگ به چاپ رسیده است.

